

ПЛАН Б, *Піонери боротьби з екологічною кризою і майбутнє мобільності*

(Excerpt in Ukrainian)

Translated by: Mariana Klymets

Contact of the translator: mklymets@yahoo.co.uk

ПЕРЕДМОВА

КЛЮЧОВА ФРОНТОВА ЛІНІЯ ЛЮДЯНОСТІ

У нас на руках – всі факти та рішення. Ми просто повинні прокинутися і змінитися.

Грета Тунберг, екологічна активістка

Безліч разів я обіцяв собі та своїм близьким, що довгий період роботи військовим кореспондентом позаду. Коли я починав, я був одним з наймолодших. Коли я відчув, що з мене досить, я був серед найдосвідченіших. У мене більше не було ілюзій, я був пересичений трагедіями, що повторювалися і наростали; сердитий, розчарований, абсолютно без баласту, абсолютно необхідного для врівноваженого життя. На місцях подія я втратив не лише ілюзії та ідеали, а й кількох друзів та знайомих і використав більшість тузів. Вільний вибір, а так можна сказати і про альпіністів, може стати доленосним привілеєм.

З мене досить, повторював я. Собі. І іншим також. У той же час я блискавично втрачав віру в могутність своєї професії. Журналістику я ніколи не вважав роботою, бо з шістнадцяти років вона стала для мене стилем життя. Життя саме по собі. Тож мені було ще важче прийняти той факт, що наша (а отже і моя) робота в епоху (а) соціальних мереж та розмаху гарячих фастфудних думок, базованих на нульових знаннях та досвіді разом із патологічно розсіяною увагою так швидко і безповоротно втрачає свою соціальну роль. Не через те, що репортери втрачають роль «авторів першої версії історії», яка пишеться зразу на місці подій, а через руйнівні наслідки, що їх несе диктатура нуля.

Ми увійшли в суспільство постфакту, в якому ми, журналісти, а дедалі більше і науковці, втратили свої позиції і, в певний спосіб, і громадянство. Ми стали інтелектуальними апатридами. Але не забуваймо, що всі цивілізації - і *трибалізми* - засновані на фікції. Колективна брехня, яку можна м'яко перевести в розповідання

історій, ймовірно, обумовлена еволюційно. Очевидно, ми повертаємось до витоків. А там для журналістів (і фактів) немає місця.

Його насправді ніколи й не було.

Так, я вірив, довго вірив, що завдяки журналістиці світ може змінитися на краще. Іноді, передовсім в приватних історіях, я мав відчуття, що це вдалося навіть мені. Проте окремі історії про можливі зміни (для мене) все частіше розчинялися у «великій картині». Якщо твоя робота не має безпосереднього результату, мова йде лише про спостереження за участі = ego safari.

Війни, з яких я вів репортажі, стали постійними – стали станом.

Біженці, долям яких я в за останні півтора десятка років присвятив основну частину своєї роботи, в очах Словенії і Європейського союзу на крилах оновленого расизму, ксенофобії і все частішого фашизму стали ядерними відходами. І – потворне зловживання – інструментом політичних воєн.

Відкрите, вільне суспільство, яке мало виростати довкола нас, відгородили стіни, колючі дроти, нові (старі) кордони, траншеї, вартові вежі, пара військові загони.

Ідеологічні поділи зміцніли. Історична пам'ять, вже сама по собі селективна, майже струхлявіла. Історія пишеться «на ново».

Біль іншого в кращому випадку стала діловою категорією. Буквально соціальним капіталом.

Залишки етичної субстанції розтанули разом із увагою, базою і ключем до рефлексії. Сором і почуття провини заховалися в траншеї анонімності. Перемогли рефлексії; «неконсеквентність». Кидаються у вир гри стрімголов. Так, ніби сонце завтра не зійде.

Важко (було) не втратити мотивацію.

2016 року я був втомлений, мені остогиділи репортажі на (вічну) тему, я вертався з Мосула, де стежив за брутальною сутичкою іракських урядових сил і самозваної Ісламської держави, і я вже майже вирішив, що займатимусь в житті чимось іншим. Тільки не тим, що має стосунок до журналістських тем і жанрів. Мені хотілося втекти з журналістики, своєї релігії.

Звичайно, я й поняття не мав, куди і що б це могло буи.

Навіть приблизно.

Я міг би продовжувати» до безконечності. Про шосте велике вимирання тваринних видів – чистого наслідку людської «діяльності»: на землі нині живе лише половина диких тварин, ніж 1970 року, загальна маса людей становить 30 % загальної маси усіх хребетних, 67 відсотків важить сільськогосподарська худоба, усі дикі хребетні становлять 3 відсотки маси. Про смерть великого австралійського коралового рифу і зникнення 80 відсотків усіх комах. Про небезпеку зростання температури води в океанах: згідно з даними в «Journal of Mathematical Biology» з 2015 року, якщо океани продовжуватимуть нагріватися з такою ж швидкістю, до 2100 року «зупиниться виробництво кисню фітопланктоном, бо процес фотосинтезу стане неможливим, що, швидше за все, спричинить масову смерть тварин і людей». Про той факт, що Маршалові острови, Тувалу і Кірибаті вже затоплюються, і що на морському узбережжі, одній із фундаментальних фронтових смуг екологічних змін, живе 40 відсотків населення планети. Про тих, х то лобіює викопне паливо, «чорний голокост». Про морські течії, які міняються. Про збільшення викидів вуглекислого газу в атмосферу (на момент написання 418 мільйонних часток). Про полярних ведмедів, природне середовище яких зникає, і вони перепливають по двісті кілометрів одним махом, і змушені ловити ... білугу. Про ТЕС 6 в Шоштані. Про те, що світова економіка за 2018 рік становила 1,2 трильйонів доларів – приблизно 1,6 відсотків світового ВВП. Про січнево-весняне буяння квітів високо в Альпах. Про Дональда Трампа. Про екологічних біженців, людей і тварин, які так драматично і трагічно позначають *близьке* майбутнє і які, якщо ми лише уважно придивимось, вже драматично і трагічно позначають наше теперішнє: за даними Світового банку з 2018 року до 2050 року лише в Азії, Африці і Латинській Америці через наслідки екологічних змін 143 мільйона людей будуть змушені покинути свої домівки. Про світ, який висихає. Про світ, в якому будуть «війни за воду». Про пандемії голоду: згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я на світі нині голодує 265 мільйонів людей. Майже вдвічі більше, ніж рік тому. До пандемії covid-19, яка зупинила велику частину світової економіки.

Про світ, який ми знали, і який швидко зникає перед нашими широко заплющеними очима. Про новий, значно менш демократичний і менш відкритий світ.

Так, я б міг продовжувати до безкінечності, цитувати дюжини науковців, нанизувати сотні цифр і даних, групувати явища, бетонувати факти, пояснювати те, що мало би бути зрозумілим вже кожному третьокласнику (багато третьокласників про наслідки кліматичних змін, звичайно, знають набагато більше, аніж їхні батьки, чи дідусі з бабусями). Однак я боюся, що перелічування фактів є зайвим непотрібним. Усе вже було сказано безліч разів; увага, велика жертва нинішньої епохи, урештою обрубана. Наука щодо кліматичних змін відверта. І лише наука є компетентною. З іншого боку для переконувань, навіть «месіанство», вже запізно. Переконування переконаних, навчив мене журналістський шлях, це етичний гріх.

(Не лише) через марне витрачання часу.

Наслідки кліматичних змін в великій частині першого світу і також (але й особливо) у географічно і кліматично привілейованій Словенії, є чимось, що відбувається з «іншими». Чимось, що нам не загрожує – принаймні не «безпосередньо» і екзистенційно. Чимось, на що ми ледь можемо відгукнутись. Чимось, до чого нас еволюція (ще) не підготувала. Чимось, що місцева і глобальна політика, які працюють на моторі інстантних, але вже давно віджилих ідеологічних тем, значною мірою ігнорують – якщо не заперечують. Чимось, що наполегливо – колективно смертельно – нарощується через безкінечний дохід від твердого палива або їхніх виробників, ключової причини глобального потепління. Чимось, що нас розділяє, замість того, аби об'єднувати, бо ж в ім'я того, щоб вид (і види) вижили ми просто не можемо дозволити собі бути поза.

Чимось, що є тут і вже.

Замість того, аби перелічувати цифри та факти і нанизувати апокаліптичні образи, ми з Матяшем вирішили в цій книзі представити спільноти і особи, які, - наскільки це можливо – успішно борються з екологічною кризою. Спільноти й особи, які не віддалися загальній байдужості, зверхності й ігноруванню, або в кращому випадку очікуванню спасителя (який прийде звідкись). Спільноти й особи, які діяльно й сміливо виступили на ключову фронтową лінію людськості і почали міняти свій спосіб життя. Спільноти й особи, які можуть уміти нам – людству тобто – запропонувати знання, енергію (в прямому значенні),

досвід і технології, завдяки яким ми могли б при повному сприянні на місцевому, регіональному і глобальному рівнях перешкоджають кліматичним змінам.

Від Тілоса, першого острова, який самостійно повністю забезпечує себе енергією (сонце і вітер) до геотермальної і цілком у майбутнє спрямованої Ісландії. Від багатообіцяючого розвитку морської енергії (хвилі, припливи) на Оркнейських островах на північному сході Шотландії, де з надлишку електроенергії виробляють зелений водень, до австрійського містечка Гюссінг, яке ще чверть століття тому пішло шляхом енергетичного самозабезпечення (біомаса) і з часом завдяки потужним підйомам і падінням стало одним із основних центрів розвитку технології з розвитку і виробництва відновлюваних джерел енергії. Від швейцарської фірми «Climeworks», яка бере діоксид вуглецю безпосередньо з повітря і його частково впорскує в ісландську атмосферу, а частину використовує в індустрії (виробництво напоїв і парників) до скандинавських селищ, які перебувають на повному самозабезпеченні. Від всієї дороги кожного грама літію з болівійських солончаків до китайських фабрик електричних автомобілів і революції електричної мобільності в Норвегії і водневих альтернатив. Від заводу зі спалювання відходів в Осло, який відловлює вуглекислий газ, що виділяється при спалюванні, і збирається його на державному рівні вже незабаром зберігати в геологічних морських резервуарах, де колись були нафта і природний газ, до людей, осіб і спільнот, які стоять за всіма цими й багатьма іншими проектами, які голосно і виразно кричать про те, що ми не сміємо, що в жодному випадку – попри страхітливі наслідки пандемії для місцевої, регіональної і глобальної економік – не сміємо втрачати надії.

Це дуже важке завдання.

Це буде дуже важке завдання.

І якщо ми його не вирішимо, воно стане останнім.

Насправді важко повірити, що – тут і зараз – ще можна перешкодити катаклізму або ж принаймні її пом'якшити і в найкращому випадку віддалити в часі. Людство, ж окрім всього – це вид геноциду, екоциду, воєн, расизму, ігор сильних, насильства, жадібності, фіктивних ідентичностей... Через добрих два десятки років репортажу з усіх можливих кризових гарячих точок, зі сцен злочинів проти людства і після детального знайомства з діяльністю глобальної політики й економіки, передовсім ж знаючи людську природу, мої пошуки надії в можливість нашого спільного виступу проти екологічної кризи і стилем

нашого життя межує з когнітивним дисонансом. Перекладаю: щоденні пошуки (професійного) сенсу.

«Письменник своїм читачам не боргує надії. Його єдиним обов'язком є щирість. Проте я хочу, аби той, хто візьме цю книгу в руки, знав, що її автор заангажований і не втрачає надії. В іншому випадку він би не взявся це писати», - зазначає в свої новій книзі «Falter» легендарний екологічний активіст і письменник Білл Маккіббен.

Мені важко було б з ним не погодитися.

Там, у світі ж є люди й спільноти, які попри все борються з цинізмом, власними страхами і непевністю. Шукають, як то кажуть, рішення. І коли суддя продовжує матч, вони, всупереч тому, що програють, продовжують кидати м'яч і грати «на повну».

І так буде, поки суддівський свисток не прозвучить востаннє. Ця книга – про ті спільноти і тих людей.

Надія не те, що помирає останнім.

Хоча.

Через пандемію декілька місяців здавалося, що світ стоїть. Усі теми в медіа і приватне спілкування так чи інакше стосувалися вірусу і його наслідків – для держави, роботи, системи охорони здоров'я, економіки, освіти, спорту, культури і для мене/тебе. Такого одностороннього руху і обмеженого сприйняття покоління, народжені після Другої світової війни, навіть в найбільш тоталітарних суспільствах, ще не бачили. Наслідки кліматичних змін в той час стали лиш далеким відголоском. Майже екзотикою.

Одна тема. Обмежений рух. Провокування до ментального інцесту. Інтимна і колективна тривога. І попри все, а може й тому настільки жахливо оманливе відчуття перебування в центрі світу: бо ж пандемія вірусу трапилася з усім нами, з тобою і мною. Передовсім з тобою і мною. І це при відсутності новин про події в світі і паростки нових (старих) кордонів, щедро підгноєні авторитарним добривом і всезагальному топтанню по правах людини «в ім'я здоров'я» вбиває рештки? емпатії і нищить людські цінності.

Значна частина світу вже через декілька місяців зменшилася до розміру квартири, екрану комп'ютера і дисплея мобільного телефону. В місцевому і глобальному, інтимному і колективному карантині все тільки загострилося. До крайніх меж; ми стали новиною самим собі. І це в жорстоку до емпатії еру епідемічного нарцисизму, ери реаліті шоу, ери себешок, а не осіб.

Місцевий і глобальний «koronitis» буде ще довго центральною темою. А також центром уваги і прозорості. Кризові гарячі точки, війни, наслідки кліматичних змін, природні катастрофи, економічні кризи, і геостратегічні землетруси, які вже настирливо

стукають у наші двері, будуть лише супровідними темами. Банером. При цій думці мене охоплює жах.

Ця книга – це відчайдушний заклик бути уважними. Це те, що я/ми можемо зробити. Це те що я/ми мусимо зробити.